

Analiz

İleri Savunmadan Aktif Caydırıcılığa: İran'ın Savunma Doktrininin Dönüşümü

Rahim Farzam & Çağatay Balcı

Ekim 2026

İleri Savunmadan Aktif Caydırıcılığa: İran'ın Savunma Doktrininin Dönüşümü

Rahim Farzam
Çağatay Balcı

COPYRIGHT © 2026

Bu eserin bütün hakları saklıdır.

Bu eser İRAM'dan yazılı izin alınmadan elektronik veya mekanik yollarla çoğaltılamaz. Metnin dijital versiyonu için <https://www.iramcenter.org> adresini ziyaret ediniz.

Dijital kopya bu siteye aktif link verilerek kısmi olarak paylaşılabilir.

Burada ortaya konulan görüşler öncelikli olarak yazara aittir ve İRAM'ın kurumsal görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

İRAM | İRAN ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Beştepe Mah. Alparslan Türkeş Bulvarı
32. Cad. Moment Beştepe Plaza
No: 1 Kat: 10/158-159
Yenimahalle/Ankara /Türkiye
Tel: +90 506 354 87 60
e-posta: info@iramcenter.org
www.iramcenter.org

İÇİNDEKİLER

Temel Çıkarımlar | 4

Key Takeaways | 5

6 | یافته های کلیدی

Giriş | 7

Eski Caydırıcılık Modeli Neden Yetersiz Kaldı? | 8

Savaşların Öğrettiği: Caydırıcılığın Yeniden İnşası | 10

İleri Savunma Yaklaşımından Aktif Caydırıcılığa:

Yeni Doktrinin Unsurları | 15

Sonuç | 18

Kaynakça | 20

İleri Savunmadan Aktif Caydırıcılığa: İran'ın Savunma Doktrininin Dönüşümü

Temel Çıkarımlar

- Haziran 2025'teki 12 günlük çatışma ve Şubat 2026'daki 40 günlük savaş, İran'ın ileri savunma ve bölgesel ortaklara dayalı caydırıcılık modelinin yapısal sınırlarını ortaya çıkarmıştır.
- İran'ın savaş sonrası güvenlik doktrininde caydırıcılığın ağırlık merkezi, "direniş eksenine" dayalı ileri savunma yaklaşımından büyük ölçüde kendi konvansiyonel askerî kapasitesine ve doğrudan güç kullanımına kaymıştır.
- Bölgesel ortaklar önemlerini korumakla birlikte, İran'ın kendi askerî gücüne dayanan caydırıcılığını destekleyen ve gerektiğinde çatışmanın coğrafyasını genişleten tamamlayıcı unsurlara dönüşmüştür.
- Stratejik sabırdan aktif caydırıcılığa yöneliş, Tahran'ın askerî inisiyatifi bütünüyle rakibine bırakmama ve muhtemel bir çatışmanın erken aşamalarından itibaren doğrudan maliyet üretme arayışını yansıtmaktadır.
- Hürmüz Boğazı'nın askerî ve ekonomik baskı aracı olarak kullanılması, İran'ın coğrafi avantajını enerji piyasaları ve küresel deniz taşımacılığı üzerinden caydırıcılık kapasitesine dönüştürmesini sağlamıştır.
- İran'ın güvenlik doktrinindeki dönüşüm, yerleşik bir ön alıcı saldırı doktrininin benimsenmesinden ziyade, kendi askerî kapasitesine dayanan daha doğrudan, aktif ve çok katmanlı bir caydırıcılık anlayışının geliştiğine işaret etmektedir.
- Yeni caydırıcılık modelinin etkinliği, İran'ın askerî kapasitesini çatışma boyunca koruyabilmesine, rakibine sürdürülebilir maliyet yükleyebilmesine ve askerî tırmanmayı kontrol altında tutabilmesine bağlı olacaktır.

From Forward Defence to Active Deterrence: The Transformation of Iran's Defence Doctrine

Key Takeaways

- The twelve-day confrontation of June 2025 and the forty-day war that began in February 2026 exposed the structural limitations of Iran's longstanding deterrence model, which relied heavily on forward defence and regional partners.
- In the aftermath of these conflicts, the centre of gravity of Iran's security doctrine has shifted from forward defence through the Axis of Resistance towards a deterrence strategy grounded primarily in Iran's own conventional military capabilities and its willingness to use force directly.
- Regional partners remain strategically relevant, but their role has become increasingly complementary by reinforcing Iran's indigenous military capabilities and, when necessary, extending the geographical scope of a conflict.
- The shift from strategic patience towards active deterrence reflects Tehran's growing emphasis on retaining the military initiative and imposing direct costs on its adversaries from the early stages of a potential conflict.
- Iran's use of the Strait of Hormuz as an instrument of military and economic pressure has demonstrated how its geographical position can be leveraged to generate deterrent effects through energy markets and global maritime trade.
- This transformation points less towards the adoption of an established doctrine of pre-emptive strikes than towards the emergence of a more direct, proactive, and multi-layered deterrence strategy centred on Iran's own military capabilities.
- The effectiveness of this evolving model will ultimately depend on Iran's ability to preserve its military capabilities throughout a conflict, impose sustained costs on its adversaries, and retain control over the dynamics of military escalation.

از صبر راهبردی تا بازدارندگی فعال: تحول در دکترین دفاعی ایران

یافته های کلیدی

- درگیری دوازده روزه ژوئن ۲۰۲۵ و جنگ چهل روزه فوریه ۲۰۲۶، محدودیت های ساختاری الگوی بازدارندگی ایران را آشکار کرد؛ الگویی که بر راهبرد دفاع پیشرو و اتکا به شرکای منطقه ای استوار بود.
- در دکترین امنیتی پساجنگ ایران، کانون ثقل بازدارندگی تا حد زیادی از رویکرد دفاع پیشرو مبتنی بر محور مقاومت، به سوی اتکا بر ظرفیت های نظامی متعارف ایران و آمادگی برای کاربرد مستقیم قدرت نظامی جابه جا شده است.
- شرکای منطقه ای همچنان اهمیت خود را حفظ کرده اند، اما نقش آنان بیش از گذشته ماهیتی تکمیلی یافته است؛ به این معنا که از یکسو بازدارندگی متکی بر توان نظامی خود ایران را تقویت می کنند و از سوی دیگر، در صورت ضرورت، می توانند دامنه جغرافیایی منازعه را گسترش دهند.
- حرکت از صبر راهبردی به بازدارندگی فعال، بازتاب تلاش تهران برای آن است که ابتکار عمل نظامی را به طور کامل به طرف مقابل واگذار نکند و از مراحل اولیه یک منازعه احتمالی، هزینه های مستقیم بر رقیب تحمیل کند.
- استفاده از تنگه هرمز به عنوان ابزار فشار نظامی و اقتصادی نشان داد که ایران می تواند مزیت جغرافیایی خود را از مسیر بازارهای انرژی و گشتیرانی جهانی به ظرفیتی بازدارنده تبدیل کند.
- تحول در دکترین امنیتی ایران، بیش از آنکه از پذیرش یک دکترین تثبیت شده برای حملات پیش دستانه حکایت داشته باشد، نشان دهنده شکل گیری فهمی مستقیم تر، فعال تر و چندلایه تر از بازدارندگی است که بر توان نظامی خود ایران تکیه دارد.
- کارآمدی الگوی جدید بازدارندگی به توانایی ایران در حفظ ظرفیت های نظامی خود در طول منازعه، تحمیل هزینه های پایدار بر طرف مقابل و کنترل روند تشدید نظامی وابسته خواهد بود.

Giriş

İran, uzun yıllar boyunca askerî kapasite bakımından kendisinden üstün ABD ve İsrail karşısında doğrudan konvansiyonel çatışmadan kaçınmaya dayalı bir güvenlik ve caydırıcılık stratejisi benimsemiştir. Bu stratejinin temel bileşenlerini ileri savunma, stratejik derinlik, bölgesel silahlı aktörler ile balistik füze ve insansız hava aracı kapasitesine dayalı çok katmanlı bir caydırıcılık mimarisi oluşturmuştur. Tahran açısından bu yaklaşımın temel işlevi, muhtemel bir çatışmayı İran sınırlarının dışında karşılamak ve İran'a yönelik doğrudan saldırının ABD ve İsrail açısından çok cepheli ve yüksek maliyetli sonuçlar doğuracağına ilişkin inandırıcı bir caydırıcılık üretmektir.¹

Bununla birlikte söz konusu modelin yapısal sınırları 2023 sonrasında giderek daha görünür hâle gelmiştir. İsrail'in İran'ın bölgesel ortaklarına yönelik askerî baskıyı artırması, özellikle Hizbullah'ın operasyonel kapasitesinin zayıflaması ve İran'ın doğrudan hedef alınmaya başlaması, mevcut caydırıcılık mimarisinin etkinliğini tartışmaya açmıştır. Nisan ve Ekim 2024'te İran'ın kendi topraklarından İsrail'e doğrudan füze ve İHA saldırıları gerçekleştirmesi bu dönüşümün ilk belirgin göstergeleri arasında yer almıştır.² Bu saldırılar, stratejik sabır ve dolaylı misillemeye dayalı önceki yaklaşımın terk edildiğini göstermemekle birlikte doğrudan güç kullanımının İran'ın caydırıcılık repertuarında daha merkezi bir konum kazanmaya başladığına işaret etmiştir.

İran'ın mevcut güvenlik ve caydırıcılık anlayışının asıl sınaması ise Haziran 2025'teki 12 günlük çatışma ile Şubat 2026'da başlayan 40 günlük savaş sırasında gerçekleşmiştir.³ Her iki çatışmada da İran topraklarının doğrudan hedef alınması, üst düzey askerî komuta kademelerinin ve kritik altyapının saldırılara açık hâle gelmesi ve bölgesel ortakların savaşı İran sınırlarının dışında tutmakta yetersiz kalması, mevcut doktrinin temel varsayımlarını önemli ölçüde aşındırmıştır. İran'ın geniş füze ve İHA kapasitesi rakiplerine belirli düzeyde askerî ve ekonomik maliyet yükleyebilmiş olsa da bu kapasite savaşın başlamasını önleyecek ölçüde bir caydırıcılık üretmemiştir. Benzer şekilde ileri savunma ve bölgesel ortaklara dayalı güvenlik

¹ Amr Yossef, "Upgrading Iran's Military Doctrine: An Offensive 'Forward Defense'," *Middle East Institute*, 10 Aralık 2019, <https://mei.edu/publication/upgrading-irans-military-doctrine-offensive-forward-defense/> (erişim 3 Eylül 2026)

² Al Jazeera, "Iran Launches Hundreds of Missiles, Drones in First Direct Attack on Israel," *Al Jazeera*, 13 Nisan 2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/4/13/israeli-army-says-iran-has-launched-drones-at-israel> (erişim 12 Eylül 2026)

³ Elizabeth Melimopoulos, "US-Israeli War on Iran: What Is Happening on Day 40?," *Al Jazeera*, 8 Nisan 2026, <https://www.aljazeera.com/news/2026/4/8/iran-war-what-is-happening-on-day-40-of-us-israeli-attacks> (erişim 15 Eylül 2026)

mimarisi de ABD ve İsrail'i İran topraklarına yönelik doğrudan askerî güç kullanımından caydırmaya yeterli olmamıştır.

Bu çerçevede 2025 ve 2026 savaşları mevcut caydırıcılık modelinin işlevselliğini sınavan ve doktrinel dönüşüm sürecini hızlandıran stratejik deneyimler olarak değerlendirilebilir. Tartışmanın merkezinde artık İran'ın sahip olduğu askerî kapasitenin niceliğinden çok bu kapasitenin hangi caydırıcılık mantığı içerisinde, hangi zamanlamayla ve hangi araçlarla kullanılacağı sorusu bulunmaktadır.

Eski Caydırıcılık Modeli Neden Yetersiz Kaldı?

İran'ın 2025 öncesindeki caydırıcılık mimarisinin merkezinde yer alan ileri savunma yaklaşımı, esas olarak ülkenin yapısal askerî dezavantajlarını coğrafi derinlik ve asimetrik araçlar yoluyla telafi etmeyi amaçlamıştır. Konvansiyonel hava gücü ve yüksek teknolojiye dayalı savaş kapasitesi bakımından ABD ve İsrail'in gerisinde bulunan Tahran, tehditleri İran sınırlarına ulaşmaktan karşılayabilecek bölgesel bir güvenlik kuşağı oluşturmaya yönelmiştir. Lübnan, Suriye, Irak, Filistin ve Yemen'deki silahlı aktörlerle kurulan ilişkiler bu çerçevede yalnızca İran'ın bölgesel nüfuzunun araçları değil ülkenin savunma mimarisinin dış halkaları olarak işlev görmüştür.⁴ İran'ın stratejik derinliğini kendi sınırlarının ötesine taşıyan bu yapı, Tahran'ın doğrudan askerî angajman ihtiyacını sınırlandırırken rakiplerini birden fazla cephede karşılık görme ihtimaliyle karşı karşıya bırakmıştır. Bu çerçevede ileri savunma doktrini, uzun yıllar boyunca İran'ın güç projeksiyonu ve ülke sınırları dışındaki tehditleri kontrol altında tutma stratejisinin temel unsurlarından biri olmuştur.

Bu modelin dayandığı temel varsayımlar 2023 sonrasında giderek aşınmaya başlamıştır. Hamas ve Hizbullah'ın uğradığı askerî kayıplar, Suriye'de İran'ın stratejik derinliğini destekleyen yapının zayıflaması ve İsrail'in İran'a yönelik doğrudan güç kullanma eşiğini aşması, bölgesel ağın İran ana karasına yönelik saldırıları önleme kapasitesini önemli ölçüde sınırlamıştır.⁵ Bu süreç, İran'ın bölgesel ortakları üzerinden oluşturduğu caydırıcılığın hem İsrail'in davranışlarını sınırlandırmakta hem de İran topraklarına yönelik saldırıları önlemekte ciddi sorunlarla karşılaştığını ortaya koymuştur. İleri savunma İran'a belirli ölçüde stratejik derinlik sağlamaya devam etmiş olsa da doğrudan saldırıyı önleme kapasitesi giderek zayıflamıştır.⁶

4 Arash Reisinezhad, "The Rise and Decline of Iran's Forward Defense Strategy," *British Journal of Middle Eastern Studies*, 16 Şubat 2026, <https://doi.org/10.1080/13530194.2026.2627252> (erişim 9 Eylül 2026)

5 Sanam Vakıl, "The Fall of Assad Has Exposed the Extent of the Damage to Iran's Axis of Resistance," *Chatham House*, 13 Aralık 2024, <https://www.chathamhouse.org/2024/12/fall-assad-has-exposed-extent-damage-irans-axis-resistance> (erişim 20 Eylül 2026)

6 Shahram Akbarzadeh, "Hezbollah's Defeat and Iran's Strategic Depth Doctrine," *Middle East Council on Global Affairs*, 13 Nisan 2025, <https://mecouncil.org/publication/hezbollahs-defeat-and-irans-strategic-depth-doctrine/> (erişim 22 Eylül 2026)

Tablo 1: İran'ın İleri Savunma Doktrininin Aşınma Süreci

Boyut	Unsur	Değerlendirme
Eski model	Paramiliter Güçler ve Bölgesel Ortaklar	Hizbullah, Irak'taki gruplar, Husiler ve Suriye'de Esed rejimi: Tehdidi sınır dışında karşılayan dış halka
	Füze ve İHA kapasitesi	Doğrudan misilleme aracı
	Caydırıcılık mantığı	Çok cepheli misilleme tehdidi ve kontrollü tırmanma
Aşınma süreci	2023 sonrası	Paramiliter güçlerin kayıpları ve Suriye'de Esed rejiminin çöküşü bölgesel ağlara dayalı caydırıcılığı sınırlandırdı
	Haziran 2025	Hava savunması, komuta kademesi ve kritik altyapı vuruldu; ülke içi zafiyetler görüldü
	Şubat 2026	Paramiliter güçlerin kapasitesinin İran'a yönelik doğrudan saldırıyı önleyemediği görüldü
Kapasite-sonuç	Maliyet yükleme	Kısmen başarılı
	Saldırıyı önleme ve etkisini sınırlama	Yetersiz
Temel sonuç	İleri savunma, savaşı İran sınırlarından uzak tutacak bütüncül bir caydırıcılık üretmedi.	

Haziran 2025'teki 12 günlük çatışma bu sorunu daha görünür hâle getirmiştir. İsrail'in İran hava savunmasını, askerî komuta kademesini ve kritik askerî altyapıyı doğrudan hedef alabilmesi, İran'ın caydırıcılık mimarisinde yalnızca bölgesel değil ülke içi savunmaya ilişkin de önemli açıklar bulunduğunu ortaya çıkarmıştır.⁷ Savaş sonrasındaki askerî değerlendirmelerde özellikle hava savunması, istihbarat güvenliği, komuta-kontrol yapısının korunması ve kritik altyapının dayanıklılığı öne çıkan başlıklar arasında yer almıştır.⁸ İran'ın balistik füze ve İHA saldırıları İsrail üzerinde askerî ve ekonomik maliyet yaratabilmiş olsa da savaşın başlamasını

7 Alma Research, "Iran's Khatam al-Anbiya Leaders Eliminated in June 2025," *Alma Research and Education Center*, 17 Haziran 2025, <https://israel-alma.org/irans-khatam-al-anbiya-leaders-eliminated-in-june-2025/> (erişim 7 Eylül 2026)

8 Saeid Golkar, "Humiliation and Transformation: The Islamic Republic After the 12-Day War," *Foreign Policy Research Institute*, 30 Ekim 2025, <https://www.fpri.org/article/2025/10/humiliation-and-transformati-on-the-islamic-republic-after-the-12-day-war/> (erişim 28 Eylül 2026)

önlemeye yetmemiştir. Başka bir ifadeyle İran, rakibine maliyet yükleme konusunda belirli bir kapasite sergilemiş ancak saldırıyı önleme veya saldırının etkisini kabul edilebilir düzeyde sınırlama konusunda aynı ölçüde başarılı olamamıştır.

Şubat 2026'da başlayan savaş ise 2025'te ortaya çıkan bu sorunların geçici olmadığını daha açık biçimde ortaya koymuştur. Bölgesel ortakların varlığı İran topraklarına yönelik doğrudan saldırıları engellememiş, yüksek misilleme kapasitesi de ABD ve İsrail'in askerî risk alma isteğini bütünüyle ortadan kaldırmamıştır. Dolayısıyla iki savaşın ortaya çıkardığı en temel sorunlardan biri mevcut araçların savaşı İran sınırlarından uzak tutacak ve doğrudan saldırıyı önleyecek ölçüde bütüncül bir caydırıcılık üretmekte yetersiz kalması olmuştur.

Bu durum ileri savunma yaklaşımının tamamen işlevsiz hâle geldiğini göstermese de paramiliter aktörlerin İran güvenlik politikasındaki önemini kaybetmediğini ortaya koymuştur. Zira söz konusu aktörler, geçmişten farklı olarak yeni dönemde, tehdidin İran'a ulaşmasını engelleme yerine, İran'ın herhangi bir çatışmaya girmesi halinde bir yıpratma gücüne ve ikincil cepheye dönüşme yönünde işlev gösterecek aktörler olarak konumlanmışlardır. Bu bağlamda, İran'ın savunma ve caydırıcılık yaklaşımı açısından değişen esas unsur, bu araçların tek başına İran ana karasının güvenliğini sağlayabileceğine ilişkin önceki varsayımın geçerliliğini büyük ölçüde yitirmesidir. Böylece Tahran açısından temel mesele, ileri savunmanın yaklaşımının yerine bütünüyle yeni bir model kurmaktan çok mevcut yapıyı dönüştürme, rakibe maliyet yükleme ve uzun süreli çatışma koşullarına dayanma kapasitesiyle tamamlayacak daha bütünlük bir caydırıcılık mimarisi geliştirmek olmuştur.

Savaşların Öğrettiği: Caydırıcılığın Yeniden İnşası

2025 ve 2026 savaşları, İran'ın güvenlik doktrinindeki dönüşüm açısından birbirini tamamlayan iki stratejik öğrenme süreci oluşturmuştur. Haziran 2025'teki 12 günlük çatışma mevcut caydırıcılık mimarisinin yapısal açıklarını görünür hâle getirirken Şubat 2026'da başlayan savaş bu açıkların giderilmesine yönelik arayışların daha belirgin biçimde ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu süreçte Tahran açısından temel mesele, savaşlarda uğradığı askerî kayıpları telafi etmenin ötesinde, bölgesel ortaklara dayalı ileri savunmanın yetersiz kaldığı koşullarda kendi askerî kapasitesini merkeze alan daha doğrudan ve etkin bir caydırıcılık anlayışı geliştirmek olmuştur. Bu yeni yaklaşımda rakibe doğrudan maliyet yükleme caydırıcılığın en temel bileşeni olarak öne çıkmıştır.

12 günlük çatışmanın ortaya çıkardığı ilk önemli sonuç, İran'ın ülke içi savunma kapasitesinin caydırıcılığın ayrılmaz bir parçası olduğunun daha açık biçimde görülmesi olmuştur. İleri savunma uzun yıllar boyunca tehditlerin İran sınırlarının dışında karşılanmasına öncelik verirken, 2025 savaşı İran'ın hava sahasının, komuta-kontrol yapısının, askerî liderliğinin ve kritik altyapısının korunmasının aynı derecede önemli olduğunu ortaya koymuştur. İsrail'in savaşın ilk aşamalarında üst düzey askerî kadroları ve kritik tesisleri hedef alabilmesi, İran'ın yalnızca misilleme kapasitesine dayanarak güvenlik üretemeyeceğini göstermiştir. Bu nedenle hava sa-

vunmasının güçlendirilmesi, kritik askerî unsurların dağıtılması, komuta yapısının sürekliliğinin sağlanması ve stratejik altyapının saldırı altında faaliyetini sürdürebilmesi savaş sonrası güvenlik tartışmasında daha merkezi bir konum kazanmıştır.⁹

Tablo 2: 12 Günlük Çatışma (Haziran 2025): Caydırıcılık Mimarisinin Yapısal Açıkları

Unsur	2025 Savaşının Ortaya Koyduğu Tespit	Savaş Sonrası Öncelikler
Ülke İçi Savunma Kapasitesi	İsrail'in ilk aşamalarda üst düzey askerî kadroları ve kritik tesisleri hedef alabilmesi, İran'ın yalnızca misilleme kapasitesine dayanarak güvenlik üretemeyeceğini göstermiştir.	- Hava savunmasının güçlendirilmesi - Kritik askerî unsurların dağıtılması - Komuta yapısının sürekliliği - Stratejik altyapının saldırı altında işlerliği
Doğrudan Maliyet Yükleme	Balistik füze ve İHA saldırıları savaşın seyrini tek başına değiştirmemiş ancak rakibin askerî altyapısı, ekonomisi ve toplumsal dayanıklılığı üzerinde maliyet üretme potansiyelini ortaya koymuştur.	- Füze üretiminin artırılması - Kapasitenin sürekliliği - İsabet oranı ve hava savunmasını aşma yeteneği - Uzun süreli çatışmalarda kullanılabilirlik
Dayanıklılık	Caydırıcılık yalnızca rakibe ve-rilebilecek zararlar değil zarar gördükten sonra savaşıma kapasitesinin sürdürülebilmesiyle de ilişkilidir.	- Devlet kurumlarının işleyişi - Enerji ve ulaştırma altyapısının korunması - Askerî üretim ve ikmalin devamı - Toplumun uzun süreli baskı altında çözülmemesi

İkinci önemli sonuç, İran'ın rakibine doğrudan maliyet yükleme kapasitesinin caydırıcılık içerisindeki ağırlığının artması olmuştur. İran'ın 2025 savaşı sırasında gerçekleştirdiği balistik füze ve İHA saldırıları çatışmanın seyrini tek başına değiştirmemiştir ancak Tahran açısından bu araçların rakibin askerî altyapısı, ekonomik faaliyetleri ve toplumsal dayanıklılığı üzerinde maliyet üretebilme potansiyelini ortaya koymuştur. Bu tecrübe, füze ve İHA kapasitesinin yalnızca saldırılara karşı bir misilleme aracı olarak görülmemesi gerektiğini göstermiştir. Bu kapasitenin, rakibin savaşı sürdürmesini zorlaştıran daha kapsamlı bir caydırıcılık unsuruna dö-

9 The Soufan Center, "Iran's 'Mosaic Defense' Strategy: Decentralization as Resilience Factor," *The Soufan Center*, 9 Mart 2026, <https://thesoufancenter.org/intelbrief-2026-march-9a/> (erişim 23 Eylül 2026)

nüştürülmesi gerektiği düşüncesi güçlenmiştir. Dolayısıyla savaş sonrası dönemde İran, füze üretimini artırmanın yanı sıra bu kapasitenin sürekliliğini sağlamaya, füzelerin isabet oranını ve hava savunma sistemlerini aşma yeteneğini geliştirmeye ve uzun süreli çatışmalarda kullanılabilirliğini artırmaya öncelik vermiştir.¹⁰

Tablo 3: Şubat 2026 Savaşı: Öğrenme Sürecinin Derinleşmesi

Boyut	2026 Savaşındaki Uygulama	Caydırıcılık Açısından Anlamı
Maliyetin Yayılması	Füze saldırılarının sürdürülmesi ve Körfez'deki Amerikan askerî varlığının hedef alınması.	Çatışmanın maliyeti ABD'nin bölgesel askerî varlığına ve enerji ticaretine yansıtılmıştır.
Hürmüz Boğazı	Seyrüseferin sınırlandırılmasıyla enerji arzı, petrol fiyatları, deniz taşımacılığı ve sigorta maliyetleri üzerinde doğrudan etki.	Coğrafi üstünlük, küresel ekonomi üzerinde baskı üreten bir caydırıcılık unsuruna dönüşmüş, olası bir seçenek olmaktan çıkıp fiilen kullanılan bir araç hâline gelmiştir.
Askerî Baskı-Diplomatik Pazarlık	Boğaz üzerindeki kontrol, çatışmanın seyri ve muhtemel müzakere koşulları üzerinde pazarlık unsuru olarak değerlendirilmiştir.	Caydırıcılık, enerji piyasaları, ticaret yolları ve bölgesel ekonomik istikrar üzerinden savaşın maliyetini geniş alana yayabilme kapasitesine dayanmaya başlamıştır.
Savaş Coğrafyası	Körfez, Irak, Lübnan, Yemen ve stratejik deniz geçitleri aynı güvenlik denkleminin parçaları olarak ele alınmıştır.	Bölgesel ortakların işlevi, İran'ı savaştan uzak tutmaktan çatışmanın maliyetini coğrafi olarak genişletmeye kaymıştır.

Üçüncü unsur ise dayanıklılık olmuştur. 2025 savaşı, caydırıcılığın yalnızca karşı tarafa ne ölçüde zarar verilebileceğiyle değil İran'ın ne ölçüde zarar gördükten sonra savaşma kapasitesini sürdürebileceğiyle de ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Devlet kurumlarının işleyişini sürdürmesi, kritik enerji ve ulaştırma altyapısının korunması, askerî üretim ve ikmal kapasitesinin devam ettirilmesi ve toplumun uzun süreli ekonomik ve askerî baskı altında çözülmemesi, savaş sonrası güvenlik anlayışının önemli unsurları hâline gelmiştir.¹¹

10 Behnam Ben Taleblu, "Is Iran Rebuilding Its Ballistic Missile Production Capacity?," *Foundation for Defense of Democracies*, 18 Ağustos 2026, <https://www.fdd.org/analysis/2026/08/18/is-iran-rebuilding-its-ballistic-missile-production-capacity/> (erişim 17 Eylül 2026)

11 Çağatay Balcı, "The 12-Day War from the Perspective of Iran," *Daily Sabah*, 1 Temmuz 2025, <https://www.dailysabah.com/opinion/op-ed/the-12-day-war-from-the-perspective-of-iran> (erişim 28 Eylül 2026)

Tablo 4: Caydırıcılık Anlayışındaki Dönüşüm: Öncesi ve Sonrası

Karşılaştırma Eksen	Savaş Öncesi Caydırıcılık	Savaş Sonrası Caydırıcılık
Temel Mantık	Çatışmayı İran sınırlarından uzak tutmak	Çatışma başladığında inisiyatif kaybetmemek ve rakibin maliyetini azamiye çıkarmak
Ağırlık Merkezi	Paramiliter güçlere dayalı ileri savunma	İran'ın kendi askerî kapasitesini merkeze alan doğrudan caydırıcılık
Bölgesel Alanların İşlevi	Güvenliği sınır dışında sağlayan tampon bölgeler	Rakibe maliyet yükleme ve çatışmanın kapsamını genişletme alanları
Hürmüz Kartı	Muhtemel çatışmada başvurula-bilecek seçenek	Fiilen kullanılan, merkezî baskı ve pazarlık aracı
Genel Nitelik	Karşı saldırı tehdidine dayalı, savunmacı anlayış	Koruma, sürdürülebilir maliyet yükleme, coğrafi genişleme ve devlet kapasitesinin muhafazasını bütünleştiren aktif yapı

Şubat 2026'da başlayan savaş ise 2025'te ortaya çıkan bu öğrenme sürecini daha ileri bir aşamaya taşımıştır. Bu savaşta Tahran, kendi askerî kapasitesini daha doğrudan kullanarak çatışmanın maliyetini ABD'nin bölgedeki askerî varlığına ve enerji ticaretine de yansıtmayı amaçlamıştır. İran'ın füze saldırılarını sürdürmesi, Körfez'deki Amerikan askerî varlığını hedef alması ve Hürmüz Boğazı'nı askerî ve ekonomik baskı aracı olarak kullanması bu yaklaşımın başlıca göstergeleri olmuştur.¹²

Bu çerçevede Hürmüz Boğazı, İran'ın savaş sonrası caydırıcılık anlayışında özel bir konum kazanmıştır. Tahran, Hürmüz üzerindeki coğrafi üstünlüğünü askerî çatışmanın ekonomik ve siyasi maliyetlerini genişletebilecek stratejik bir araç olarak kullanmıştır. Hürmüz'de seyrüseferin sınırlandırılması enerji arzı, petrol fiyatları, deniz taşımacılığı ve sigorta maliyetleri üzerinde doğrudan etkiler yaratırken çatışmanın maliyetinin İran ile ABD arasındaki askerî mücadeleyle sınırlı kalmamasını sağlamıştır.¹³ Böylece İran, ABD'nin askerî üstünlüğüne aynı araçlarla kar-

12 France 24, "Iran Targets US Military Bases in the Middle East with Retaliatory Strikes," *France 24*, 28 Şubat 2026, <https://www.france24.com/en/middle-east/20260228-what-we-know-about-us-military-bases-mideast-gulf-targeted-iran-retaliatory-strikes> (erişim 20 Eylül 2026).

13 Toril Bosoni, David Martin ve Rebecca Schulz, "How Global Oil Supplies Have Readjusted to Help Fill the Huge Gap Left by the Strait of Hormuz Shock," *International Energy Agency*, 22 Haziran 2026, <https://www.iea.org/commentaries/how-global-oil-supplies-have-readjusted-to-help-fill-the-huge-gap-left-by-the-strait-of-hormuz-shock> (erişim 28 Eylül 2026).

şılık vermek yerine, sahip olduğu coğrafi avantajı küresel ekonomi üzerinde baskı yaratabilecek bir caydırıcılık unsuruna dönüştürmüştür. Savaş öncesinde daha çok muhtemel bir çatışma durumunda başvurulabilecek bir seçenek olarak görülen Hürmüz kartı, 2026 savaşıyla birlikte fiilen kullanılan ve savaş sonrası güvenlik hesaplarında daha merkezi bir konum kazanan araçlardan biri hâline gelmiştir.

Hürmüz deneyiminin İran açısından bir diğer sonucu, askerî baskı ile diplomatik pazarlık arasındaki ilişkinin daha belirgin hâle gelmesi olmuştur. Tahran, Boğaz üzerindeki kontrolünü yalnızca rakibine ekonomik maliyet yükleyen bir savaş aracı olarak değil çatışmanın seyri ve muhtemel bir müzakerenin koşulları üzerinde etkili olabilecek bir pazarlık unsuru olarak da değerlendirmiştir.¹⁴ Bu durum, İran'ın caydırıcılık anlayışındaki daha geniş değişimin önemli bir göstergesidir. İran açısından caydırıcılık artık yalnızca rakibin askerî kapasitesine zarar verme tehdidine değil gerektiğinde enerji piyasalarını, ticaret yollarını ve bölgesel ekonomik istikrarı etkileyerek savaşın maliyetini geniş bir alana yayabilme kapasitesine de dayanmaktadır.

Bu süreç aynı zamanda İran'ın savaş coğrafyasına ilişkin yaklaşımında da değişim yaratmıştır. İleri savunma anlayışında bölgesel alanlar esas olarak İran'ın güvenliğini sınırlarının dışında sağlayan tampon bölgeler olarak görülürken, savaş sonrasında bu alanların rakibe maliyet yükleme ve çatışmanın kapsamını genişletme işlevi daha belirgin hâle gelmiştir. Körfez, Irak, Lübnan, Yemen ve stratejik deniz geçitleri giderek aynı güvenlik denkleminin farklı parçaları olarak ele alınmıştır. Bu yönüyle bölgesel ortakların rolü ortadan kalkmamış ancak bu aktörlerden beklenen işlev İran'ı doğrudan savaştan uzak tutmaktan, gerektiğinde çatışmanın maliyetini coğrafi olarak genişletmeye doğru kaymıştır.¹⁵

İran'ın 2025 ve 2026 savaşlarından çıkardığı temel sonuç, caydırıcılığın yalnızca karşı saldırı tehdidine dayandırılmayacağı olmuştur. Savaşı tamamen engellemenin mümkün olmadığı koşullarda Tahran, saldırının ilk aşamalarında askerî kapasitesini koruyabilecek, rakibine hızlı ve sürdürülebilir biçimde maliyet yükleyebilecek, çatışmanın coğrafyasını genişletebilecek ve uzun süreli savaş koşullarında devlet kapasitesini muhafaza edebilecek daha bütünleşik bir güvenlik anlayışına yönelmiştir. Böylece savaş öncesinde ağırlıklı olarak çatışmayı İran sınırlarından uzak tutmaya dayanan caydırıcılık anlayışı, savaş sonrasında çatışmanın başlaması hâlinde inisiyatif kaybetmemeyi ve savaşın maliyetini rakip açısından mümkün olduğunca artırmayı esas alan daha aktif bir yapıya evrilmiştir.

14 Council on Foreign Relations, "The Strait of Hormuz: A U.S.-Iran Maritime Flash Point," *Council on Foreign Relations*, 15 Temmuz 2026, <https://www.cfr.org/articles/strait-hormuz-us-iran-maritime-flash-point> (erişim 24 Eylül 2026)

15 Reza Parchizadeh, "Iran's Axis of Resistance After the 12-Day War: Adaptation, Restructuring, and Reconstitution," *Middle East Institute*, 19 Aralık 2025, <https://mei.edu/publication/irans-axis-of-resistance-after-the-12-day-war-adaptation-restructuring-and-reconstitution/> (erişim 13 Eylül 2026)

İleri Savunma Yaklaşımından Aktif Caydırıcılığa: Yeni Doktrinin Unsurları

2025 ve 2026 savaşlarının ardından İran'ın güvenlik doktrininde ortaya çıkan değişim, önceki caydırıcılık anlayışının temel unsurları arasındaki önceliklerin ve stratejik işlevlerin yeniden tanımlanmasına yol açmıştır. Bölgesel ortaklar, stratejik derinlik ve asimetrik savaş araçları İran'ın güvenlik mimarisindeki önemini korumakla birlikte, Tahran caydırıcılığın ağırlık merkezini giderek kendi konvansiyonel askerî kapasitesine ve doğrudan güç kullanımına kaydırmıştır. Savaş öncesinde çatışmayı İran sınırlarından uzakta tutma ve muhtemel bir saldırıyı bölgesel misilleme tehdidiyle önleme anlayışı ön plandayken, savaş sonrasında rakibe doğrudan ve sürdürülebilir maliyet yükleme, askerî inisiyatifi bütünüyle karşı tarafa bırakmama ve gerektiğinde çatışmanın etkilerini bölgesel ölçekte genişletme eğilimi belirginleşmiştir.¹⁶ Bu çerçevede İran'ın savaş sonrası güvenlik doktrinindeki dönüşüm, "stratejik sabırdan" "aktif caydırıcılığa" yönelik olarak tanımlanabilir. Söz konusu değişim, ileri savunmanın bütünüyle terk edilmesinden ziyade, bölgesel ortakların daha tamamlayıcı bir işlev üstlendiği ve İran'ın kendi askerî kapasitesinin caydırıcılığın merkezine yerleştiği yeni bir güvenlik anlayışını ifade etmektedir.

Tablo 5: Doktrinel Dönüşümün Çerçevesi: Öncesi ve Sonrası

Karşılaştırma Eksenini	Savaş Öncesi: Stratejik Sabır/İleri Savunma	Savaş Sonrası: Aktif Caydırıcılık
Ağırlık Merkezi	Paramiliter gruplar, stratejik derinlik ve asimetrik savaş araçları	İran'ın kendi konvansiyonel askerî kapasitesi ve doğrudan güç kullanımı
Temel Hedef	Çatışmayı İran sınırlarından uzakta tutmak	Rakibe doğrudan ve sürdürülebilir maliyet yüklemek
Saldırıyı Önleme Aracı	Bölgesel misilleme tehdidi	Doğrudan güç kullanımı ve çatışmanın etkilerini bölgesel ölçekte genişletme
Askerî İnisiyatif	Rakibin saldırısını bekleyip karşılık verme	İnisiyatifi bütünüyle karşı tarafa bırakmama
Paramiliter Grupların Rolü	Caydırıcılığın taşıyıcı unsuru	Önemini koruyan ancak tamamlayıcı işlev üstlenen unsur

16 Javad Heiran-Nia, "Unconditional Escalation' Marks Iran's Shifting Deterrence Strategy," *The Jamestown Foundation*, 17 Nisan 2026, <https://jamestown.org/unconditional-escalation-marks-irans-shifting-deterrence-strategy/> (erişim 13 Eylül 2026)

İkinci unsur, İran'ın kendi askerî kapasitesini doğrudan kullanma eşiğinin değişmesidir. Nisan ve Ekim 2024'te İsrail'e yönelik doğrudan saldırılarla başlayan süreç, 2025 ve özellikle 2026 savaşlarıyla daha kalıcı bir nitelik kazanmıştır.¹⁷ Balistik füze ve İHA kapasitesi artık yalnızca bölgesel ortakları destekleyen veya saldırı sonrasında sınırlı misilleme sağlayan bir araç olmaktan çıkmış; İran'ın doğrudan caydırıcılığının temel bileşenlerinden biri hâline gelmiştir. Bu değişim, Tahran'ın güvenlik anlayışında İran topraklarından doğrudan güç kullanımının istisnai bir seçenek olmaktan giderek uzaklaştığını göstermiştir. İran açısından önemli olan yalnızca saldırıya cevap verebilmek değil rakibin askerî hesaplarını çatışmanın başlangıcından itibaren etkileyebilecek ölçekte ve süreklilikte güç kullanabilmek olmuştur.

Tablo 6: Yeni Doktrinin Dört Unsuru

Unsur	Temel Değişim
1. Ağırlık Merkezinin Kayması	Caydırıcılığın merkezi bölgesel ortaklardan İran'ın kendi askerî kapasitesine taşınmıştır.
2. Doğrudan Güç Kullanım Eşiği	İran topraklarından doğrudan güç kullanımı istisnai bir seçenek olmaktan uzaklaşmıştır. Örnekler: - Nisan ve Ekim 2024'te İsrail'e yönelik doğrudan saldırılar 2025 ve 2026 savaşlarıyla sürecin kalıcılığı
3. Askerî İnisiyatif	Rakibin saldırısını bekleyip karşılık vermeye dayalı yaklaşım yeterli görülmemektedir.
4. Ekonomik ve Coğrafi Kapsam	Güç asimetrisi yalnızca askerî kapasite üzerinden dengelenmemektedir. Örnekler: 2026 savaşında Hürmüz Boğazı'nın etkin kullanımı - Enerji arzı, deniz taşımacılığı ve petrol fiyatları üzerinde baskı - Savaş sonrasında Hürmüz'ün diplomatik pazarlık unsuru olarak kullanılmaya devam etmesi

¹⁷ The Iran Primer, "Explainer: Iran's Missile Assault on Israel," *United States Institute of Peace*, 2 Ekim 2024, <https://iranprimer.usip.org/blog/2024/oct/02/explainer-iran%E2%80%99s-missile-assault-israel> (erişim 21 Eylül 2026)

Üçüncü unsur, askerî inisiyatifin caydırıcılık içerisindeki ağırlığının artmasıdır. Bu değişim İranlı askerî yetkililerin açıklamalarına da açık biçimde yansımıştır. İlk olarak 2 Şubat 2026'da, dönemin İran Genelkurmay Başkanı Abdurrahim Musevi, İran'ın 2025 yılı Haziran ayındaki 12 günlük çatışmanın ardından savunma doktrininde radikal bir değişim gerçekleştiğini açıklamış ve bu değişimin ofansif doktrine geçişi temsil ettiğini ifade etmiştir.¹⁸ Bununla birlikte, İran Ordusu Sözcüsü Tuğgeneral Muhammed Ekremniya, 22 Ağustos 2026'da ülkenin askerî doktrininin 12 günlük çatışma ve 40 günlük savaş sırasında kademeli biçimde "savunmacı" bir yaklaşımdan "saldırı ağırlıklı" bir yaklaşıma doğru değiştiğini belirtmiştir. Ekremniya aynı açıklamada bunun otomatik olarak ön alıcı saldırı anlamına gelmediğini özellikle vurgulamıştır.¹⁹ Ancak 4 Eylül'de yaptığı başka bir açıklamada İran'ın Haziran 2025'ten itibaren ön alıcı güç kullanımına daha fazla ağırlık vermeye başladığını ifade etmiştir.²⁰ Bu söylem değişikliği, Tahran'ın rakibin saldırısını bekleyip ardından karşılık vermeye dayalı önceki yaklaşımını yeterli görmediğine ilişkin önemli bir gösterge oluşturmaktadır.

Bununla birlikte İran'ın ön alıcı saldırıyı yerleşik ve genel bir doktrin hâline getirdiğini söylemek için henüz yeterli veri bulunmamaktadır. Daha açık biçimde gözlemlenebilen değişim, İran'ın saldırıya ilişkin kuvvetli işaretler ortaya çıktığında veya çatışmanın kaçınılmaz hâle geldiğini değerlendirdiğinde ilk hamleyi bütünüyle rakibine bırakmak istememesidir. Dolayısıyla söz konusu dönüşümü önleyici savaş doktrininden ziyade, daha erken aşamada askerî inisiyatif almaya ve rakibin saldırı kapasitesini çatışmanın başlangıcında sınırlamaya yönelik bir eğilim şeklinde tanımlamak daha isabetli olur.

Dördüncü unsur, caydırıcılığın ekonomik ve coğrafi kapsamının genişlemesidir. Hürmüz Boğazı'nın 2026 savaşı sırasında etkin biçimde kullanılması, İran'ın askerî güç asimetrisini yalnızca askerî kapasitesi üzerinden dengelemeye çalışmadığını göstermiştir. Tahran, sahip olduğu coğrafi konumu enerji arzı, deniz taşımacılığı ve petrol fiyatları üzerinde baskı oluşturacak şekilde kullanarak çatışmanın maliyetini askerî alanın dışına taşımıştır. Direniş ekseninin İran ana karsına yönelik saldırıları önlemekte yetersiz kalmasının ardından Hürmüz'ün yeni caydırıcılık denkleminde daha merkezî bir konuma yükseldiği yönündeki değerlendirmeler de bu değişime işaret etmektedir.²¹ İran'ın savaş sonrasında Hürmüz'ü diplomatik pazarlığın bir unsuru olarak

18 Tasnimnews, "Iran Shifts to Offensive Military Doctrine: Top General", *Tasnimnews Agency*, <https://www.tasnimnews.ir/en/news/2026/02/02/3507245/iran-shifts-to-offensive-military-doctrine-top-general> (erişim 5 Eylül 2026)

19 Middle East Monitor, "Iranian Army Says Its Military Doctrine Shifting from 'Defensive to Offensive'", *Middle East Monitor*, 22 Ağustos 2026, <https://www.middleeastmonitor.com/20260822-iranian-arm-y-says-its-military-doctrine-shifting-from-defensive-to-offensive/> (erişim 11 Eylül 2026)

20 Türkiye Today, "Iran Says Military Doctrine Shifting Toward Preemptive Attacks," *Türkiye Today*, 4 Eylül 2026, <https://www.turkiyetoday.com/region/iran-says-military-doctrine-shifting-toward-preemptive-attacks-3227452> (erişim 16 Eylül 2026)

21 Thomas Juneau, "Iran and the New Persian Gulf Equilibrium," *Chatham House*, 11 Haziran 2026, <https://www.chathamhouse.org/2026/06/iran-and-new-persian-gulf-equilibrium> (erişim 16 Eylül 2026)

kullanmaya devam etmesi, bu aracın geçici bir savaş tedbirinden ziyade güvenlik stratejisinin daha kalıcı bileşenlerinden birine dönüşmeye başladığını göstermiştir.

Ortaya çıkan tablo, İran'ın güvenlik doktrinde savunmadan saldırıya yönelişin ötesinde, caydırıcılığın dayandığı temel araçlar bakımından daha kapsamlı bir dönüşüme işaret etmektedir. 2025 ve 2026 savaşlarında direniş eksenine dayalı ileri savunmanın İran topraklarına yönelik doğrudan saldırıları önlemekte yetersiz kalması, Tahran'ı caydırıcılığın ağırlık merkezini kendi konvansiyonel askerî kapasitesine kaydırmaya yöneltmiştir. Bu yeni yaklaşımda balistik füze ve İHA sistemleri, hava savunması, doğrudan güç kullanımı, stratejik deniz geçitleri üzerinden ekonomik baskı oluşturma ve uzun süreli çatışmaya dayanma kapasitesi daha merkezî bir konum kazanmıştır. Bölgesel ortaklar ise önemini korumakla birlikte, İran'ın kendi askerî gücüne dayanan caydırıcılığını destekleyen ve gerektiğinde çatışmanın coğrafyasını genişleten tamamlayıcı unsurlar olarak öne çıkmıştır. Böylece İran'ın savaş sonrası güvenlik anlayışı, bölgesel ortaklar üzerinden stratejik derinlik oluşturmaya dayalı ileri savunma yaklaşımından, kendi askerî kapasitesini esas alan daha doğrudan ve aktif bir caydırıcılık modeline doğru yeniden şekillenmiştir.

Sonuç

Haziran 2025'teki 12 günlük çatışma ile Şubat 2026'daki 40 günlük savaş, İran'ın güvenlik ve caydırıcılık doktrinde uzun süredir gelişmekte olan dönüşümü hızlandırmıştır. Her iki savaşta da direniş eksenine dayalı ileri savunma yaklaşımının İran topraklarına yönelik doğrudan saldırıları önlemekte yetersiz kalması, bölgesel ortakların caydırıcılık içerisindeki merkezî konumunun yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır. İran'ın geniş füze ve İHA kapasitesinin de savaşın başlamasını önleyememesi, mevcut askerî araçların kullanımına ilişkin daha kapsamlı bir değişimi gerekli kılmıştır. Bu deneyimlerin ardından Tahran, güvenliğini ağırlıklı olarak bölgesel ortaklar üzerinden sağlamaya dayanan anlayıştan, büyük ölçüde kendi konvansiyonel askerî kapasitesini ve doğrudan güç kullanımını merkeze alan yeni bir caydırıcılık modeli geliştirmeye yönelmiştir.

Bu yeni yaklaşımda İran'ın doğrudan karşılık verebilme yeteneği ve uzun süreli çatışmalarda rakibe sürdürülebilir maliyet yükleyebilmesi daha fazla önem kazanmıştır. Hava savunması, askerî komuta yapısının sürekliliği ve kritik altyapının korunması, füze ve İHA kapasitesinin etkin kullanımıyla birlikte caydırıcılığın temel unsurları arasına girmiştir. Hürmüz Boğazı'nın 2026 savaşı sırasında etkin biçimde kullanılması ise bu dönüşümün ekonomik ve coğrafi boyutunu ortaya koymuştur. İran, sahip olduğu coğrafi avantajı enerji arzı, deniz taşımacılığı ve küresel ekonomik maliyetler üzerinde baskı oluşturabilecek bir araca dönüştürerek askerî güç asimetrisini farklı bir düzlemde dengelemeye çalışmıştır. Bölgesel ortaklar da bu yeni yapıda önemlerini korumuş, ancak İran'ın kendi askerî kapasitesine dayanan caydırıcılığını destekleyen ve gerektiğinde çatışmanın maliyetini farklı bölgelere taşıyan tamamlayıcı unsurlar olarak öne çıkmıştır.

İran'ın savaş sonrası güvenlik anlayışındaki bu değişim, "stratejik sabır" yaklaşımından "aktif caydırıcılığa" yöneliş olarak tanımlanabilir. Tahran, saldırı sonrasında karşılık vermeye dayalı

(reaktif) önceki yaklaşımının sınırlarını görmüş ve askerî inisiyatifi bütünüyle rakibine bırakmayan daha aktif bir strateji geliştirmeye yönelmiştir. İranlı askerî yetkililerin savunmacı doktrinden saldırı ağırlıklı bir yaklaşıma geçişe ilişkin açıklamaları da bu değişimin resmî söyleme yansıdığını göstermektedir. Bununla birlikte söz konusu yönelim, İran'ın yerleşik bir ön alıcı saldırı doktrini benimsediği anlamına gelmemektedir. Daha belirgin olan değişim, muhtemel bir çatışmanın erken aşamalarından itibaren rakibin hareket alanını sınırlandırma, doğrudan maliyet üretme ve savaşın seyrini etkileme kapasitesinin caydırıcılık anlayışında daha merkezi bir konuma yükselmesidir.

Dolayısıyla İran'ın güvenlik doktrininde yaşanan dönüşüm, ileri savunmanın tamamen ortadan kalkmasından ziyade caydırıcılığın dayandığı temel kapasite ve araçların yeniden tanımlanmasını ifade etmektedir. Tahran açısından güvenliğin temel dayanağı, çatışmanın ülke sınırlarının dışında tutulmasını sağlayacak bölgesel ağdan, İran'ın kendi askerî gücüne ve gerektiğinde savaşın askerî, ekonomik ve bölgesel maliyetlerini doğrudan artırabilme yeteneğine doğru kaymıştır. Bu yönüyle iki savaşın ardından ortaya çıkan yeni güvenlik anlayışı, İran'ın kendi konvansiyonel kapasitesini esas alan, bölgesel ortaklarını bu kapasiteyi tamamlayacak biçimde konumlandıran ve caydırıcılığı daha aktif güç kullanımına dayandıran bir doktrinel dönüşüme işaret etmektedir. Bununla birlikte yeni modelin etkinliği, İran'ın savaş sırasında askerî kapasitesini ne ölçüde koruyabileceğine, rakibine yüklediği maliyetlerin caydırıcılık üretme gücüne ve tırmanmayı kontrol altında tutabilme yeteneğine bağlı olacaktır.

Kaynakça

- Akbarzadeh, Shahram, "Hezbollah's Defeat and Iran's Strategic Depth Doctrine," *Middle East Council on Global Affairs*, 13 Nisan 2025, <https://mecouncil.org/publication/hezbollahs-defeat-and-irans-strategic-depth-doctrine/>
- Al Jazeera*, "Iran Launches Hundreds of Missiles, Drones in First Direct Attack on Israel," *Al Jazeera*, 13 Nisan 2024, <https://www.aljazeera.com/news/2024/4/13/israeli-army-says-iran-has-launched-drones-at-israel>
- Alma Research, "Iran's Khatam al-Anbiya Leaders Eliminated in June 2025," *Alma Research and Education Center*, 17 Haziran 2025, <https://israel-alma.org/irans-khatam-al-anbiya-leaders-eliminated-in-june-2025/>
- Balcı, Çağatay, "The 12-Day War from the Perspective of Iran," *Daily Sabah*, 1 Temmuz 2025, <https://www.dailysabah.com/opinion/op-ed/the-12-day-war-from-the-perspective-of-iran>
- Ben Taleblu, Behnam, "Is Iran Rebuilding Its Ballistic Missile Production Capacity?," *Foundation for Defense of Democracies*, 18 Ağustos 2026, <https://www.fdd.org/analysis/2026/08/18/is-iran-rebuilding-its-ballistic-missile-production-capacity/>
- Bosoni, Toril, David Martin ve Rebecca Schulz, "How Global Oil Supplies Have Readjusted to Help Fill the Huge Gap Left by the Strait of Hormuz Shock," *International Energy Agency*, 22 Haziran 2026, <https://www.iea.org/commentaries/how-global-oil-supplies-have-readjusted-to-help-fill-the-huge-gap-left-by-the-strait-of-hormuz-shock>
- Council on Foreign Relations, "The Strait of Hormuz: A U.S.-Iran Maritime Flash Point," *Council on Foreign Relations*, 15 Temmuz 2026, <https://www.cfr.org/articles/strait-hormuz-us-iran-maritime-flash-point>
- France 24, "Iran Targets US Military Bases in the Middle East with Retaliatory Strikes," *France 24*, 28 Şubat 2026, <https://www.france24.com/en/middle-east/20260228-what-we-know-about-us-military-bases-mideast-gulf-targeted-iran-retaliatory-strikes>
- Golkar, Saeid, "Humiliation and Transformation: The Islamic Republic After the 12-Day War," *Foreign Policy Research Institute*, 30 Ekim 2025, <https://www.fpri.org/article/2025/10/humiliation-and-transformation-the-islamic-republic-after-the-12-day-war/>
- Heiran-Nia, Javad, "'Unconditional Escalation' Marks Iran's Shifting Deterrence Strategy," *The Jamestown Foundation*, 17 Nisan 2026, <https://jamestown.org/unconditional-escalation-marks-irans-shifting-deterrence-strategy/>
- The Iran Primer, "Explainer: Iran's Missile Assault on Israel," *United States Institute of Peace*, 2 Ekim 2024, <https://iranprimer.usip.org/blog/2024/oct/02/explainer-iran%E2%80%99s-missile-assault-israel>
- Juneau, Thomas, "Iran and the New Persian Gulf Equilibrium," *Chatham House*, 11 Haziran 2026, <https://www.chathamhouse.org/2026/06/iran-and-new-persian-gulf-equilibrium>
- Melimopoulos, Elizabeth, "US-Israeli War on Iran: What Is Happening on Day 40?," *Al Jazeera*, 8 Nisan 2026, <https://www.aljazeera.com/news/2026/4/8/iran-war-what-is-happening-on-day-40-of-us-israeli-attacks>
- Middle East Monitor, "Iranian Army Says Its Military Doctrine Shifting from 'Defensive to Offensive'," *Middle East Monitor*, 22 Ağustos 2026, <https://www.middleeastmonitor.com/20260822-iranian-army-says-its-military-doctrine-shifting-from-defensive-to-offensive/>

- Parchizadeh, Reza, "Iran's Axis of Resistance After the 12-Day War: Adaptation, Restructuring, and Reconstitution," *Middle East Institute*, 19 Aralık 2025, <https://mei.edu/publication/irans-axis-of-resistance-after-the-12-day-war-adaptation-restructuring-and-reconstitution/>
- Reisinezhad, Arash, "The Rise and Decline of Iran's Forward Defense Strategy," *British Journal of Middle Eastern Studies*, 16 Şubat 2026, <https://doi.org/10.1080/13530194.2026.2627252>
- The Soufan Center, "Iran's 'Mosaic Defense' Strategy: Decentralization as Resilience Factor," *The Soufan Center*, 9 Mart 2026, <https://thesoufancenter.org/intelbrief-2026-march-9a/>
- Tasnimnews, "Iran Shifts to Offensive Military Doctrine: Top General", *Tasnimnews Agency*, <https://www.tasnimnews.ir/en/news/2026/02/02/3507245/iran-shifts-to-offensive-military-doctrine-top-general>
- "Iran Says Military Doctrine Shifting Toward Preemptive Attacks," *Türkiye Today*, 4 Eylül 2026, <https://www.turkiyetoday.com/region/iran-says-military-doctrine-shifting-toward-preemptive-attacks-3227452>
- Vakil, Sanam, "The Fall of Assad Has Exposed the Extent of the Damage to Iran's Axis of Resistance," *Chatham House*, 13 Aralık 2024, <https://www.chathamhouse.org/2024/12/fall-assad-has-exposed-extent-damage-irans-axis-resistance>
- Yossef, Amr, "Upgrading Iran's Military Doctrine: An Offensive 'Forward Defense'," *Middle East Institute*, 10 Aralık 2019, <https://mei.edu/publication/upgrading-irans-military-doctrine-offensive-forward-defense/>

Dr. Rahim Farzam

2013 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun olan Rahim Farzam, yüksek lisansını da aynı üniversitenin Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü'nde tamamlamıştır. Doktora eğitimini Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Safevî Devleti'nin Doğu Politikası (1501-1736)" başlıklı teziyle tamamlamıştır. Dr. Farzam çalışmalarında İran'ın iç ve dış politikası, bölgesel politikaları, güvenlik stratejileri, Şii jeopolitiği ve bölgesel nüfuzunun yanı sıra Ortadoğu'da devlet dışı aktörler üzerine yoğunlaşmaktadır. Uzmanlık alanları arasında İran'ın kurumsal yapısı, dış politika stratejileri ve İran-Orta Asya ilişkileri de yer almaktadır. Ana dili Özbekçe olan Farzam, ileri düzeyde Türkçe, İngilizce ve Farsça bilmektedir.

Dr. Çağatay Balcı

2015 yılında Selçuk Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun oldu. 2018 yılında Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü İstihbarat Araştırmaları Programında yüksek lisans eğitimini "İran İslam Cumhuriyeti'nde İstihbarat Yapılanması" başlıklı tezi ile tamamladı. 2023 yılında Milli Savunma Üniversitesi Alparslan Savunma Bilimleri ve Milli Güvenlik Enstitüsü'nde Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Programı'nda doktora eğitimini tamamlayan Dr. Balcı çalışmalarında İran'ın bölgesel politikaları, güvenlik yapılanması, devlet dışı silahlı aktörlerle ilişkileri ve stratejik iletişim faaliyetlerine odaklanmaktadır.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin
5'inci maddesinin 2'nci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir.

İleri Savunmadan Aktif Caydırıcılığa: İran'ın Savunma Doktrininin Dönüşümü

Dr. Rahim Farzam & Dr. Çağatay Balcı

Haziran 2025'teki 12 günlük çatışma ile Şubat 2026'daki 40 günlük savaş, İran'ın uzun yıllardır ileri savunma, stratejik derinlik ve bölgesel ortaklar üzerine inşa ettiği caydırıcılık modelinin sınırlarını görünür hâle getirmiştir. "Direniş eksenini"ne dayalı güvenlik mimarisinin İran topraklarına yönelik doğrudan saldırıları önlemekte yetersiz kalması ve füze-İHA kapasitesinin savaşı engelleyecek düzeyde caydırıcılık üretememesi, Tahran'ı güvenlik anlayışını yeniden değerlendirmeye yöneltmiştir.

Bu çalışma, İran'ın savaş sonrası dönemde caydırıcılığın ağırlık merkezini giderek kendi konvansiyonel askerî kapasitesine, doğrudan güç kullanımına, ülke içi savunmaya ve uzun süreli çatışmalarda rakibe sürdürülebilir maliyet yükleme yeteneğine kaydırıldığını ortaya koymaktadır.

Çalışma, bu dönüşümü stratejik sabırdan aktif caydırıcılığa yönelik çerçevesinde ele almakta; balistik füze ve İHA kapasitesinin değişen rolünü, askerî inisiyatif arayışını, Hürmüz Boğazı'nın ekonomik ve stratejik bir baskı aracına dönüşmesini ve bölgesel ortakların yeni güvenlik mimarisindeki konumunu incelemektedir. Analiz, İran'ın 2025 ve 2026 savaşları sonrasında güvenlik ve caydırıcılık doktrininde yaşanan dönüşümü, bu dönüşümün temel nedenlerini ve yeni stratejik önceliklerini anlamak için kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır.